

№ 06 (551)
Люты 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

Школьнае краязнаўства:
наваполацкія
экскурсаводы –
стар. 2

Захапленне: мадэлі
баявой тэхнікі –
стар. 5

На кніжную паліцу: пра
беларусізацыю
1920–1930 гг. –
стар. 6

У Мінску прайшоў другі конкурс выканаўцаў
беларускіх народных танцаў «Мяцеліца»

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

На тым тыдні...

✓ 3 лютага ў мінскім Цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася **выстаўка мастацкага тэкстылю і керамікі «СЕМ+2»**. У экспазіцыі прадстаўленыя працы членаў Беларускага саюза мастакоў: Наталлі Сухаверхавай, Алы Непачаловіч, Уладзіміра Лісавенкі, Алены Обадавай, Вольгі Рэднікінай, Алены Сяргеевай, Марыі Барысенкі, Тамары Васюк і Наталлі Яўглеўскай.

Працы створаныя мастакамі на аснове традыцыйнай культуры дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва Беларусі з выкарыстаннем аўтарскіх мастацка-стылістычных і тэхналагічных прыёмаў, а таксама разнастайных як традыцыйных, так і нетрадыцыйных матэрыялаў: воўна, бавоўна, лён, метаніт, сізаль, сінтэтыка, гліна, шкло, палівы, надпаліўнае золата і інш.

Выстаўку можна наведаць да 28 лютага.

✓ 5 лютага аддзяленне «Беларусь – Польшча» Беларускага таварыства дружбы з замежнымі краінамі і ГА «Беларускі фонд культуры» правялі **вечарыну, прысвечаную 250-годдзю з дня нараджэння славутага кампазітара М.К. Агінскага**. Пад час імпрэзы выконваліся яго творы, была арганізаваная выстаўка працаў мастака Яўгена Шунейкі, прысвечаная юбілею Агінскага.

✓ 5 лютага супрацоўнікі Літаратурнага музея Пётруся Броўкі разам з культурніцкай арганізацыяй «Пасядзеўкі» зладзілі імпрэзу «**Усё пачынаецца з казкі**». За доўгі час свайго існавання народная казка ўвабрала ў сябе пачуцці і думкі многіх пакаленняў, абагульніла вопыт тысячаў людзей, і таму набыла такую глыбіню зместу і дасканаласць формы, што і сёння застаецца цікавай.

✓ 6 лютага ў Расійскім этнаграфічным музеі ў Санкт-Пецярбургу адкрылася **выстаўка «Беларусы.by»**, арганізаваная сумесна з Нацыянальным гістарычным музеям Беларусі. Раней, у 2013 – 2014 гг., у ім экспанавалася выстаўка РЭМа «Белая Русь і яе суседзі».

Выстаўка канцэнтруе ўвагу на тых адметнасцях матэрыяльнай культуры, якія з'яўляюцца характэрнымі для нацыянальнай тоеснасці і самаідэнтыфікацыі беларусаў. Яна адлюстроўвае важнасць і ўнікальнасць музейнага збору як феномена збіральніцтва, культурнай з'явы ў цэлым. На выстаўцы прадстаўленыя здабыткі нацыянальнай гісторыі, традыцыяў, матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі на прыкладзе матэрыялаў этнаграфічных даследаванняў, што праводзілі супрацоўнікі музея ў XX ст.

Дамінантай выстаўкі стала экспанаванне народнага адзення як найбольш яскравай часткі матэ-

рыяльна-культурнай спадчыны беларускага народа і вырабаў хатніх рамёстваў і промыслаў: ткацтва, вышыўкі, карункапляцення, разьбы па дрэве, пляцення, медніцтва, ганчарства.

✓ 6 лютага ў Мядзельскай раённай бібліятэцы адбылася **сустрэча пастаўскіх краязнаўцаў Мікалая Арха, Ігара Пракаповіча, Вадзіма Шышко з жыхарамі Мядзель-**

шчыны, якія цікавяцца гісторыяй і культурай роднай зямлі. Удзельнікі імпрэзы маглі ўбачыць мультымедыйныя прэзентацыі па кнігах, якія апошнім часам выдалі даследчыкі: «Чароўны край – Пастаўшчына», «Рымкі: вёска на краі вечнасці», «1812. Вайна на Пастаўшчыне», «Дунілавічы ад ВКЛ да БССР», «Спорскі край: вёска Вялікія Споры і яе ваколіцы».

Пад час сустрэчы ў Мядзеле

Школьнае краязнаўства

Нядаўна наваполацкія школьнікі ўдзельнічалі ў конкурсе юных экскурсаводаў «Мая малая радзіма», што праводзіўся ў рамках рэспубліканскай акцыі навучэнскай моладзі «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся». Конкурс меў тры этапы: гарадскі, абласны і рэспубліканскі. Каардынатарам гарадскога этапу быў аддзел спорту, краязнаўства і турызму Палаца дзяцей і моладзі г. Наваполацка.

Удзельнікі павінны былі прадставіць відэафільм з экскурсіямі, стварыць прэзентацыю, зрабіць «Партфель юнага экскурсавода». «Партфелі» аказаліся важкія, бо туды ўваходзілі падрабязныя тэксты экскурсіямі, каляровыя фотаздымкі экскурсійных аб'ектаў з каментарамі, іншыя дакументы і матэрыялы.

На абласны этап конкурсу былі адпраўленыя тры лепшыя працы. Так, 1-е месца ў намінацыі «Гарадская тэматычная экскурсія» заняла падрыхтаваная вучаніцамі СШ № 4 Валерыяй Даніленка, Настассяй Шпіронак, Вольгай Таўпенец экскурсія «Ганаровыя грамадзяне горада Наваполацка» (кіраўнікі: намеснік дырэктара па выхаваўчай працы Любоў Карэліна, педагог-арганізатар Юлія Шаркоўская, настаўнік гісторыі Вольга Празецкая). 2-е месца ў гэтай жа намінацыі з экскурсіямі «Наваполацк літаратурны» заняла навучэнка аб'яднання па інтарэсах «Літаратурнае краязнаўства» Палаца дзяцей і моладзі Паліна Гаўрыловіч (кіраўнік: педагог дадатковай адукацыі Валянціна Сопікава). У намінацыі «Мой мікрараён» лепшай была названая пешаходная экскурсія «Па вуліцы героя будоўлі» (вуліца П. Блохіна) вучаніцаў СШ № 3 Карыны Шылёнак і Крысціны Тарбенка (кіраўнік: педагог-арганізатар Аляксандра Глот).

На абласным этапе конкурсу экскурсіі «Ганаровыя грамадзяне горада Наваполацка» і «Наваполацк літаратурны» занялі адпаведна 1-е і 2-е месцы. Юныя экскурсаводы В. Таўпенец і П. Гаўрыловіч былі ўзнагароджаныя пугецёўкамі ў летнік «Зубраня», дзе праходзіў рэспубліканскі этап конкурсу «Мая малая радзіма». Па яго выніках П. Гаўрыловіч заняла 3-е месца і атрымала Дыплом Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Валянціна СОПІКАВА,
педагог дадатковай адукацыі
Палаца дзяцей і моладзі г. Наваполацка
На фота Паліна Таўрыловіч

Падпісачца на газету можна з любога месяца. Будзьма разам, сябры!

Краязнаўчая газета
падпісныя індэксы: індывідуальны - 63320
ведомасны - 633202

Сын сваёй эпохі

Да 90-годдзя з дня нараджэння Івана Навуменкі

У лютым спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння вядомага беларускага празаіка, літаратуразнаўца, народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі.

Ён нарадзіўся 16 лютага 1925 г. у г.п. Васілевічы Рэчыцкага раёна ў сям'і чыгуначніка. Пад час вайны быў разведчыкам дэсантнай групы, байцом партызанскай брыгады імя Панамарэнкі, прайшоў франтавымі дарогамі да Усходняй Прусіі і Сілезіі. Пазней тэма барацьбы з фашызмам стала ў творчасці пісьменніка адной з галоўных. Больш чым за паўстагоддзя творчай працы І. Навуменка ўзбагаціў айчынную літаратуру мужнымі і годнымі героямі сваіх твораў.

Шмат сілаў Іван Якаўлевіч аддаў навуковай дзейнасці, амаль дваццаць гадоў быў выкладчыкам. Адзін толькі пералік яго вучоных званняў выклікае павагу: акадэмік, член-карэспандэнт, віцэ-прэзідэнт НАН Беларусі, доктар філалагічных навук, прафесар, заслужаны дзеяч навукі Беларусі. Ён апублікаваў каля дзвюхсот навуковых працаў, у тым ліку дзесяць манаграфіяў. Пад кіраўніцтвам І. Навуменкі былі падрыхтаваныя акадэмічныя выданні «Істория белорусской дооктябрьской литературы» і «История белорусской советской литературы» для рускамоўных чытачоў. Ён актыўна ўдзельнічаў у падрыхтоўцы акадэмічнай «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя» ў якасці навуковага рэдактара і аўтара шэрагу артыкулаў.

Творы І. Навуменкі па праце ўвайшлі ў скарбніцу беларускай літаратуры, сталі сапраўдным летапісам гісторыі нашай краіны ў XX ст. Многія з іх перакладзеныя на рускую, літоўскую, латышскую і іншыя мовы.

Іван Якаўлевіч вядомы і як актыўны грамадскі дзеяч. Ён неаднаразова выбіраўся дэпутатам і старшынёй Вярхоўнага Савета БССР, прымаў удзел у працы XXV сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

За працоўныя і баявыя заслугі І. Навуменка ўзнагароджаны ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, Айчынай вайны II і III ступеняў, а таксама медалямі.

На Гомельшчыне надвычай шануюць памяць славяна-земляка. У аддзеле краязнаўства Гомельскай абласной бібліятэкі створаная музейная

экспазіцыя «Слова роднага майстар», экспанаты для якой былі перададзеныя сям'ёй Івана Якаўлевіча. У рамках праекта «Культурна-гістарычнае развіццё Палесся» на інфармацыйным партале бібліятэкі быў створаны віртуальны музей «Крыніцы б'юць з глыбінь». Толькі летась яго наведала больш за дваццаць пяць тысячаў інтэрнэт-карыстальнікаў.

Штогод аддзел краязнаўства сумесна з Гомельскім абласным ліцэем праводзіць дэкады беларускай літаратуры і мовы, прысвечаныя пісьменнікам-землякам, у тым ліку І. Навуменку. У Гомельскім універсітэце імя Ф. Скарыны кожны год ладзіцца Міжнародныя навуковыя чытанні «Рэгіянальнае, нацыянальнае і агульналавае ў славянскіх літаратурах», прысвечаныя памяці пісьменніка.

Каб ушанаваць памяць творцы, у 2009 г. Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь прыняў пастанову аб заснаванні імяной стыпендыі для студэнтаў філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Іван Якаўлевіч пражыў годнае жыццё, вартае грамадзяніна-патрыёта. Ён любіў людзей, быў верны Айчыне і свайму прызначэнню.

Ніна СЕРЫКАВА, галоўны бібліятэкар аддзела краязнаўства Гомельскай абласной бібліятэкі

Экспазіцыя для навучэнцаў абласнога ліцэя

Родныя і блізкія пісьменніка на прэзентацыі музейнай экспазіцыі

Нашы віншаванні

● 9 лютага адзначыў 55-годдзе краязнаўца, публіцыст, грамадскі дзеяч і кнігавыдавец **Міхась КАЗЛОЎСКИ**. Нашым чытачам ён вядомы таксама як музейшчык, бібліяфіл, аўтар шэрагу кніг і публікацыяў пра кнігі і кнігалюбаў. Супрацоўнікі Беларускага фонду культуры і «Краязнаўчай газеты» віншуюць даўняга сябра з днём народзінаў і зычаць поспехаў і плёну ў працы, новых адкрыццяў і знаходак, здароўя і адоленняў.

М. Казлоўскі

тара традыцыйных рамёстваў, выдатнага знаўцу гэтай галіны народнай творчасці (тут варта назваць яго нядаўнюю кнігу «Сучаснае народнае мастацтва Беларусі»). Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» віншуюць навукоўцу і зычаць яму моцы, здароўя, плёну і новых творчых дасягненняў.

● 16 лютага – 90 гадоў з часу стварэння **Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі**. Заснаваная ў 1925 годзе пры Інстытуце беларускай культуры, за амаль стагоддзе працы ўстанова стала паважаным і аўтарытэтным зборам літаратуры не толькі для навукоўцаў нашай дзяржавы. Цяпер тут працуюць 17 аддзелаў, у яе памяшканні праводзяцца навуковыя сустрэчы, прэзентацыі і выстаўкі. Віншум былых і сённяшніх супрацоўнікаў установы, зычим моцы, поспехаў у працы, здароўя і плёну.

Я. Сахута

● 15 лютага адзначае 70-годдзе вядомы мастацтвазнаўца **Яўген САХУТА**. Нашыя чытачы ведаюць яго як даследчыка і папулярнага

Нам пра нас

Люблю гартаць старонкі «Краязнаўчай»

«Краязнаўчая газета» – змястоўнае выданне, якое гуртуе вакол сябе краязнаўцаў і проста неаб'якавых да свайго краю людзей з усёй Беларусі ўжо дваццаць гадоў. Гэтая газета з'яўляецца сапраўдным друкаваным органам краязнаўства, яго непаўторным голасам, што адкрывае перад намі таямніцы сівае даўніны, знаёміць з персаналямі і найноўшымі падзеямі.

Характар друкаваных матэрыялаў вызначаецца сваёй разнастайнасцю: тут можна сустрэць артыкулы аб музычным фальклору, архітэктуры, тапаніміцы, гісторыі населеных пунктаў, выбітных асобаў нашай Бацькаўшчыны і яшчэ многім-многім іншым. Цікавым і важным інфармацыйным пластом газеты з'яўляецца асветленне яскравых падзей, што адбываюцца ў беларускім культурным асяроддзі. Сярод гэтага можна назваць навіны выставак, бібліятэк, музеяў, фестываляў, конкурсаў, прэзентацый новых кніг і дыскаў, школьных імпрэзаў, а таксама паведамленні аб адкрыцці новых мемарыяльных шыльдаў у гонар слаўных землякоў і вызначальных падзей гісторыі нашай краіны.

Кола аўтараў, што дасылаюць свае матэрыялы ў «Краязнаўчую», няўхільна шырыцца, і гэта прыемна: чым больш аўтараў, тым больш атрымоўваецца ахоп прасторы і інфармацыі, тым больш фіксуецца разнастайных поглядаў і ідэй, больш і якасней поўніцца скарбонка нацыянальнай памяці і самасвя-

домасці. Чалавек, які чытае «Краязнаўчую газету», сапраўды адчувае, што ён – беларус, бо мы – беларусы, непадобныя да іншых, адметныя, мы маем свае традыцыі, сваю гісторыю, многія абрады, што нарадзіліся і жывуць ў нашых вёсках, малых і вялікіх, не існуюць больш нідзе, а толькі тут. Такім чынам, трэба адзначыць такую неацэнную вартасць газеты, як выхоўванне пачуцця патрыятызму ў сваіх грамадзянах.

Як ужо раней адзначалася, «Краязнаўчая газета» трымае сувязь з велізарнай колькасцю аўтараў: супрацоўнікамі гістарычных і краязнаўчых раённых ды школьных музеяў, бібліятэкарамі, навукоўцамі з разнастайных галін ведаў, пісьменнікамі, краязнаўцамі, прыватнымі асобамі, якія шчыра цікавацца Беларуссю. Артыкулы аб родным краі тут заўжды прымаюцца з прыхільнасцю.

У рэдакцыю дасылае свежыя матэрыялы аб марках РУП «Белпошта», пра небяспеку ў розныя поры года са старонак выдання паведамляе ЦРАНС г. Мінска, таксама з газетай нярэдка дзеліцца сваімі навінамі беларускі паэтычны тэатр аднаго актёра «Зьніч» – гэты спіс можна працягваць бясконца.

Хоць «Краязнаўчая газета» і выдаецца ў чорным і белым, затое яна насычаная вялікай колькасцю ілюстрацый ды фотаздымкаў, што ажыўляюць тэкст, узбагачаюць яго змест.

Найбольш адметнай рубрыкай выдання, на мой погляд, з'яўляецца «Малая краязнаўчая энцыклапедыя», бо яна мае

Дзе варта пабываць

Масленіца на свой густ

● 14 лютага ў Музеі народнага побыту і старадаўніх тэхналогіяў, што ў Белавежскай пушчы, адбудзецца **адкрыццё масленічнага тыдня**. Наведнікаў чакае экскурсія па музеі, гульні і тэатралізаванае дзейства, майстар-класы ад рамеснікаў ды іншыя цікавосткі.

21 лютага ў Сядзібе Дзеда Мароза ў Белавежскай пушчы ладзяцца «**Праводзіны Снягуркі і Матухны Зімы**». У праграме гулянняў – экскурсія па Сядзібе, народныя гульні, рамесніцкая выстаўка-продаж і майстар-класы «Горада майстроў», а таксама спальванне пудзіла Масленіцы.

З пытаннямі можна звяртацца ў турыстычны аддзел НП «Белавежская пушча» па тэлефонах (01631) 56-3-98; (01631) 56-2-00 альбо на электронны адрас beltour07@mail.ru.

● 22 лютага ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту будучы святкаваць **Масленіцу**, ці «Масляны няззелю» – адно з рухомых святаў народнага календара, што, у залежнасці ад Вялікадня, адзначаецца прыкладна ад 3 лютага (21 студзеня паводле старога стылю) да 14 сакавіка (1 сакавіка), спраўляецца за тыдзень перад Вялікім постам.

Традыцыйныя масленічныя стравы – бліны і аладкі, сыр і масла. Маслу і сыру (на ўсходзе Беларусі асабліва блінам) надаваўся магічны сэнс. Лічылася, што бліны, як і ўсе круглыя прадметы, дапамагалі сонцу хутчэй рухацца, паскаралі надыход вясны. А сыр і масла (сытная ежа) спрыялі таму, каб увесь год быў сытны (багаты).

Наведнікаў музея чакае спазнаваўчая і гульнёва-забаўляльная вандроўка «Масленічны тыдзень», конкурс «Намалюем Масленку», гульні, канцэртная праграма ад фальклорных калектываў, майстар-клас па вырабе масленічнай лялькі-абярга, катанне на конях ды шмат іншых забавак. А пары, якія летась пабраліся шлюбам, чакае «Ушанаванне маладых».

Паводле інфармацыяў арганізатараў

Вялікае месца ў «Краязнаўчай» займаюць артыкулы чытачоў, нярэдка друкуюцца такія чытацкія творы, як вершы, ёсць у газеце месца і жарту, які ніколі не дасць засумаваць, асветліць твар усмешкаю.

Выдатна, што «Краязнаўчую газету» можна знайсці не толькі ў папярэвым выглядзе, але і ў электронным (на сайце bfk.by). Гэта сапраўды робіць яе дасяжнай для чытача ў любой кропцы Беларусі і па-за яе межамі.

Думаю, што змест газеты здадзаны выдатна, усё мае сваю паслядоўнасць. Бачу далейшае яе развіццё ў даданні новых часовых рубрык, якія затым, па меры вычарпанасці, будуць змяняцца яшчэ новымі.

Напрыклад, можна стварыць такую рубрыку, як «Мудрыня ў словамоў» і прысвяціць яе беларускім фразеалагізмам. Фразеалагізмы – найвыдатны прадукт мовы, выбітная яе з'ява, непаўторная для кожнага рэгіёна, у іх адлюстроўваюцца трапнасць і мудрасць народнага слова, цікавыя падзеі жыцця. Цяпер мала хто карыстаецца сапраўды беларускімі фразеалагізмамі, а найчасцей скарыстоўвае рускія, перакладзеныя на мову. Напрыклад, пра неадэкватнага чалавека прынята казаць «не ўсе дома», а сапраўды па-беларуску гэта будзе гучаць так: «алею ў галаве мала», «абяцанага тры гады чакаюць» – «аддам на святы Адам». І такіх прыкладаў можна знайсці дзясяткі і дзясяткі.

Жадаю «Краязнаўчай газеце» плёну ў працы, новых дасягненняў, незлічонай колькасці чытачоў і доўгага веку на ніве краязнаўства!

Ігар
КАНДРАТОВІЧ,
краязнавец,
г. Мёры

І. Кандратовіч

свой пачатак у саміх каранях газеты, у № 1 за ўжо далёкі 2003 г., і дае магчымасць больш глыбока занурыцца ў хвалі краязнаўства.

Падаецца каляндар падзей і нараджэння людзей, што пакінулі значны адбітак у нашай гісторыі, на кожны месяц года.

Традыцыйнай для газеты сталася крыжаванка, прысвечаная той ці іншай тэматыцы. Крыжаванкі вельмі карысныя для развіцця памяці, увагі і мыслення.

Рубрыка «На тым тыдні...» заўжды прыцягвае да сябе ўвагу, бо там змяшчаюцца навіны ды ўсялякія цікавосткі.

Гісторыя аптэчнай справы на Полаччыне

(Заканчэнне. Пачатак у № 5)

Аптэчныя правілы

У гэты час адбываюцца змены ў кіраванні і забеспячэнні медыкаментамі з розных гарадоў і рэгіёнаў Савецкага Саюза. У кастрычніку 1922 г., замест фармацэўтычнага пададзела Наркамздрава Беларусі з'яўляецца арганізацыя «Белмедгандаль» гаспадарчага разліку (Мінск, плошча Незалежнасці, 29), у якой хутка павялічваецца асартымент і таваразварот, пастаўкі зубаўрачэбнага, аптэчнага, хірургічнага інвентару. Медыкаменты закупаліся ў аптова-рознічнай краме (Савецкая, 7), хімікафармацэўтычнай (Універсітэцкая, 4), аптова-рознічнай краме хімічных тавараў (Няміга, 9) ды інш. З Масквы пастаўляўся рыбін тлушч, а акцыянернае таварыства «Дзяржмедгандаль» за рэдкія лекі – санцілавыя таблеткі і цытварнае семя – патрабавала распіску. У Адэсе закупаліся не толькі абсталяванне (зонды, плявацельніцы), але і мыла, духі, адэкалон, крем для абутку. З Ленінграда пастаўляліся спіртныя напоі, у друкарні (вул. Камісарыўская, 32) закупаліся сінтэтычныя, этыкеткі, рэцэптурныя бланкі. Заключалася дамова з аптовымі магазінамі саюзных рэспублікаў. Дэфектуры папаўняліся са склада аптэкакіравання раз у 10 дзён. Заказы атрымлівалі праз 2-3 дні. Як пастаяннаму кліенту, полацкаму аптэкакіраванню даваліся крэдыты на закупку медыкаментаў.

У асартыменце аптэк таго часу налічвалася да 300 найменняў лекаў. Сярод іх – карэне іпекуаны, карэне сенегі, настой опію, настой кандуранга, спірт дэнатурат, парашок морфія; з перавязачных матэрыялаў – вата, марля, бінты крухмальныя. У 1929 г. камісія па ахове здароўя падрыхтавала спіс моцнадзейных сродкаў, якія адпускаліся без рэцэптаў. У графе «А» ўказвалася атрута, якая без рэцэпта не выдавалася. Усе лекі, што паступалі ў аптэкі, прайшлі кантрольны аналіз. На ўпакоўцы ставілася дата выпуску і вага.

Абслугоўванне было платным. Па правілах аптэкакіравання, на кожны медыкамент падаваўся рэцэпт на асобным лісце. Гатаванне простага лекавага сродку каштавала 18 капеек, складанага – на 15% даражэй. Адзел аховы зда-

роўя лічыў неабходным павялічыць водпуск сродкаў на медыкаменты, зрабіць рэцэпты больш таннымі, коштам да 7 капеек. Адгалоскі палітыкі калектывізацыі знайшлі сваё месца ў новых правілах абслугоўвання ў аптэках. У 1928 г. аддзел аховы здароўя рэкамендаваў правесці дыферэнцыяцыю насельніцтва на бедных і заможных, не адпускаць бясплатныя рэцэпты «кулацкаму класу», а жыхары сельскай мясцовасці атрымалі прывілеі – атрымліваць лекі па сабекошце.

1-я аптэка была перагружаная працай. Загадчык Гельштэйн дакладваў: «У нас громадны ручной отпуск медыкаментов, в базарные дни он достигает до 500 человек в день. В аптеке всегда бывают толпы народа и очень шумно. Обращение пультрантов с публикой очень вежливое, но все-таки трудно всех удовлетворить, бывают нарекания и недовольства со стороны последних, в особенности». Здараліся і непрыемныя выпадкі. Так, у 1925 г. пультрантыцы (відаць, гэта пасада санітаркі) Левет з 2-й аптэкі была аб'яў-

леная вымова за безадказны адносінны да службовых абавязкаў, за няўважлівыя адносінны пры водпуску гатаванага лекавага сродку. Яна памылілася і пераблытала прозвішчы хворых, выдала медыкамент не па назначэнні.

Для аптэчных устаноў быў усталяваны парадак работы. Працоўны дзень пачынаўся а 9-й гадзіне раніцы і заканчваўся ў 9 вечара. Працавалі ў 2 змены: першая – з 9 гадзінаў раніцы да паловы на чацвёртую, 2-я змена – з паловы чацвёртай да 10 гадзінаў вечара. Аптэкі знаходзіліся блізка адна да адной у цэнтры горада, таму было вырашана, што ўначы яны будуць працаваць па чарзе.

У архіве захаваўся спіс супрацоўнікаў аптэчнай сеткі па Полацку і Полацкім раёне за 1926 г. Колькасць супрацоўнікаў Полацкага акруговага аддзела аховы здароўя складала 45 чалавек, загадчыкам полацкага аптэкакіравання быў М. Туў.

Аналіз статыстычных дадзеных даў магчымасць выявіць наступнае: у асноўным штат аптэчных супрацоўні-

каў быў укамплектаваны за 1925 – 1926 гг. Толькі 45% з іх мелі фармацэўтычную адукацыю. Трое вучыліся і прайшлі практыку ў аптэцы. З ліку рабочых аптэкаў толькі чацвёрта мелі адукацыю. Адмова Полацкага аддзела аховы здароўя ад платных стажораў сведчыць, што ў 1926 г. штат фармацэўтаў у горадзе быў поўнаасцю ўкамплектаваны.

Тут працавалі спецыялісты з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй. Супрацоўнікаў рыхтавалі па паскоранай праграме на курсах. Так, пры Смаленскім фармацэўтычным тэхнікуме па рашэнні аддзела профільнай адукацыі былі адкрытыя 9-месячныя курсы для аптэчных работнікаў, дзе вывучалі фармакагнозію, батаніку, анатомію, гігіену, гісторыю аптэчнай справы, матэматыку, грамадскія навукі, аказанне першай медыцынскай дапамогі, рэцэптуру і тэхналогію. Пасля заканчэння курсаў выдавалася пасвед-

каць лекі і інвентар – тэрмометры, шпрыцы, хлараформ і эфір – толькі за подпісам галоўнага ўрача. Медыкаменты са скончаным тэрмінам прыдатнасці падлягалі знішчэнню толькі з дазволу кіраўніцтва аптэкакіравання. Па распараджэнні загадчыка Акруговага аддзела Шапавалава аптэкі кожны месяц прадстаўлялі справаздачы аб прададзеных леках і пералік спісаных медыкаментаў.

У 1925 г. Акруговая інспекцыя аховы здароўя распарадала план развіцця гарадскіх аптэкаў і аптэкаў сельскай мясцовасці на бліжэйшыя 5 гадоў. Было вырашана з 1925 па 1929 г. аб'яднаць аптэкі з бальнічнымі аптэкамі вёсак Дрыса, Ветрына, Валынцы, Кублічы, Асвея, Ула, а Росіцкую аптэку перавесці ў Асвейскую бальніцу. У Полацку дзве гарадскія аптэкі не задавальнялі попыт насельніцтва, з'явілася неабходнасць адкрыцця яшчэ адной.

Б. С. С. Р. — Н. К. З. Б.

Государственная торговля медимуществом
Белоруссии
„БЕЛМЕДТОРГ“.

гор. МИНСК, Площадь Свободы, д. № 29.

ТЕЛЕФОНЫ:
Кабинет завед. № 297.
Канцелярия № 156.

ТЕКУЩИЕ СЧЕТА:
Минск, Госбанк № 49.
Промбанк № 66.

ОТДЕЛЫ: Зубоврачебный, оптический и хирургический.
Оптово-розничный магазин — Советская 71, тел. 445.
Химико-фармацевтич. завод — Университетская 41, тел. 701.
Парфюмерно-оптический магазин — Советская, 81.
Оптово-розничный магазин москательного-химических товаров — Немига, 9.

Районные показательные аптеки — в округах Б.С.С.Р.

Рэклама Белмедгандля (1927 г.)

чанне. У архіве захаваўся такі дакумент аб наданні звання фармацэўта Леі Фейгінай-Гольман, якая скончыла курсы ў маі 1924 г.

У 1928 г. полацкія фармацэўты атрымалі магчымасць вучыцца на 4-месячных курсах па ўдасканаленні спецыялізацыі ў Мінску пры Камітэце аховы здароўя, дзе будучыя спецыялісты павінны былі азнаёміцца з найноўшымі даследаваннямі ў хімікафармацэўтычнай прамысловасці і развіццём аптэчнай справы.

Паколькі фармацэўтычная прамысловасць была развітая слаба, адчуваўся недахоп медыкаментаў па ўсіх найменнях, што прывяло да жорсткага кантролю за іх расходваннем. Кантроль за рухам тавара ажыццяўляла медыцынская камісія. Асаблівую ўвагу надавалі расходу спірту, які адпускаўся выключна па рацэптах урачоў, за іх подпісам і пячаткай. Згодна з правіламі, рэгістраваўся яго расход як для аптэкаў, так і для лекавых устаноў. Полацкі акруговы аддзел аховы здароўя атрымліваў спірт па разавым пасведчанні ад цэнтральнага праўлення дзяржаўнай манополі «Цэнтраспірт» з Віцебска. Адмяраўся спірт па рэцэптах у аптэках вёдрамі. Урачы мелі права выпісваць спірт як для пацыентаў, так і для карыстання ў кабінэце. Загадчыку аптэкі дазвалялася адпус-

На пасаджэнні Гарадскога савета было разгледжанае пытанне аб неабходнасці адкрыцця 3-й гарадской аптэкі, яна пачала працаваць 1 лютага 1926 г. на вуліцы Крыжовай. У 1929 г. адкрылася аптэка ў Краснаполлі, а Расонскую аб'ядналі з бальнічнай аптэкай. У 1930 г. павінна была пачаць работу 4-я аптэка ў Полацку за Дзвіной, а да 1932 – 1933 гг. у кожнай сельскай бальніцы планавалася адкрыць аптэку.

Такім чынам, у 1920-я гг. была сфармаваная сістэма аптэчных устаноў у Полацку і Полацкай акрузе. Добра наладзілася забеспячэнне медыкаментамі, быў усталяваны жорсткі кантроль за імі. Асартымент быў даволі разнастайны і ўключыў не толькі лекавыя сродкі, але і парфюмерыю. Штат быў укамплектаваны поўнаасцю. Значны ўплыў мела новая эканамічная палітыка – усе аптэкі былі пераведзены на дзяржразлік. Планавалася адкрыццё новых аптэкаў, што прадугледжвала павелічэнне штату супрацоўнікаў і іх кваліфікаванасць. Але, нягледзячы на развіццё аптэчнай справы, на працягу дзесяцігоддзя аптэкакіраванне не дасягнула дарэвалюцыйнага ўзроўню, калі ў Полацку працавалі 9 аптэкаў і аптэчных крамаў.

Аксана КОЗЕЛ,
г. Полацк

Абсталяванне гандлёвай залы мінскай аптэкі (1950–1960-я гг.)

У музеі «Льянскія даляглы-ды» апошнім часам асаблівай увагаю сярод вучняў карыстаецца выстаўка «Зброя Перамогі». Тут прадстаўлены больш за 40 макетаў самалётаў і танкаў перыяду Вялікай Айчыннай вайны, што сабраў вучань 5 «Б» класа Уладзімір Буркевіч.

У гэтым навучальным годзе Валодзя ўжо другі раз дэманструе ў музеі тое, чым захапляецца. Першая выстаўка прыцягнула ўвагу фалерыстаў – збіральнікаў значкоў, знакаў, узнагародаў. Тады вучань паказаў сваю калекцыю, куды ўваходзіць больш за 500 значкоў. На кожным перапынку да яго ішлі і ішлі вучні розных узростаў, каб задаць тое ці іншае пытанне, нешта ўдакладніць наконт пэўнага значка. І ўсе знаходзілі адказ. Пра свае значкі ён ведае ўсё!

Гэтым разам не менш цікава паслухаць хлопчыка. Тэма «Зброя Перамогі» цікавіць сёння ўсіх. Я чула, як адна нашая настаўніца тэлефанавала свайму мужу, запрашаючы яго наведаць выстаўку У. Буркевіча. «А самае галоўнае, – казала яна, – ты павінен яго паслухаць!»

Школьнае крэацыва

40 самалётаў і танкаў Валодзі

Сапраўды, слухаць Вову – адно задавальненне. Ён паведамляе столькі фактаў пра свае танкі і самалёты, што дзіва ды й годзе: як можна ўтрымліваць столькі інфармацыі! А ён лёгка расказвае нам то пра адзін танк, то пра другі, то пра самалёт, дае іх тэхнічныя характарыстыкі, апісвае цяжасці першых баёў Чырвонай Арміі, робіць параўнанні з варажэй тэхнікай таго перыяду, паказвае перавагі савецкай ваеннай тэхнікі. Яшчэ ён добра ведае імёны канструктараў, выпрабавальнікаў, камандзіраў, лётчыкаў і танкістаў.

Хлопчык кажа, што захапляецца ваеннай тэхнікай з 4-х гадоў. Спачатку задаваў пытанні бацьку і брату пра машыны, зброю. Сёння ён шмат чытае, глядзіць тэлепраграмы, прысвечаныя ваеннай тэхніцы, наведвае музеі і выстаўкі. Яшчэ сям'я Буркевічаў на чале з мамай Людмілай Леанідаўнай шмат падарожнічае па Беларусі, наведвае гістарычныя мясціны.

Валодзя любіць дзяліцца ведамі з сябрамі і аднакласнікамі. «Так я адчуваю сваю сувязь з папярэднімі пакаленнямі, – па-даросламу кажа вучань. – Для мяне гэта вельмі важна».

*Людміла МАРКЕВІЧ,
кіраўнік музея «Льянскія даляглы»,
Вілейскі раён*

«Літаратура запечанай крыві»

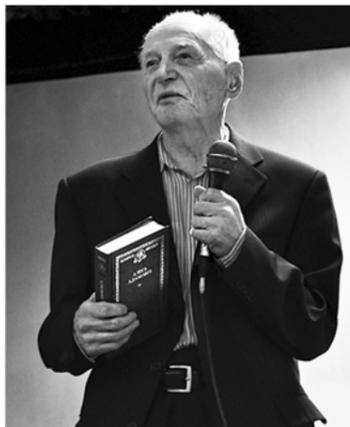
На днях адбылася вечарына памяці Алеся Адамовіча – пісьменніка, публіцыста, літаратуразнаўцы, сцэнарыста, грамадскага дзеяча, аднаго з заснавальнікаў Беларускага ПЭН-цэнтра. У мінскі Палац мастацтва прыйшлі сваякі, калегі, даследчыкі і прыхільнікі творчасці Аляксандра Міхайлавіча. Вечар быў ініцыяваны ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і Беларускім ПЭН-цэнтрам.

– Сёння ў нас надзвычайная падзея, – кажа ў прывітальным слове вядоўца вечара Міхась Скобла. – Нячаста бывае так, што мы святкуем выхад адразу чатырох кніг аднаго пісьменніка, а гэта безумоўна сведчыць пра запатрабаванасць і актуальнасць аўтара.

Прыгадваецца беспрэцэдэнтны факт у кнігавыдавецкай справе: 20 гадоў таму выйшаў першы том збору твораў Алеся Адамовіча, і на гэтым выданне збору было прыпыненае, зрэштты, як і некаторых іншых аўтараў, – Вячаслава Адамчыка, Віктара Кармазава... Сёння мы спрабуем аднавіць справядлівасць, прэзентуючы кнігі Алеся Адамовіча, якія выйшлі ў розных гарадах і нават у розных краінах, – зазначае сп. Міхась.

«Выбранае» (Мінск, Кнігазбор)

– Залатая калекцыя «Кнігазбору» папоўнілася томам выбраных твораў Алеся Адамовіча, і мы вельмі радыя гэтай працы. Вялікая праца была зроблена Міхасём Тычынам, які выступіў аўтарам грунтоўнага ўступнага артыкула, і дачкой пісьменніка Наталляй Адамовіч, якой былі падрыхтаваныя каментары да кнігі, – адзначаў галоўны рэдактар «Кнігазбору» Кастусь Цвірка. – Сюды ўвайшлі, на наш погляд, самыя важныя творы – «Хатынская аповесць», «Ням-

Кастусь Цвірка

ко», літаратуразнаўчыя артыкулы, лісты да розных асоб і ўсё тое, што паказвае асобу і творчасць Алеся Адамовіча найбольш ярка для шырокага чытацкага кола.

«Каратели» (Мінск, «Попурри»). Ілюстрацыі Арлена Кашкурэвіча)

Перавыданне «Карателі» у мастацкім афармленні А. Кашкурэвіча (выйшла ў 1981-м) дапоўненае ўнікальнымі матэрыяламі, якія прадстаўляюцца шырокай публіцы ўпершыню.

Некалі А. Адамовіч пісаў, што для ягоных твораў вялікі гонар быць пад адной вокладкай з графічнымі працамі А. Кашкурэвіча. Мастак, у сваю чаргу, выказваў падзяку пісьменніку. Арлен Міхайлавіч, якога, на жаль, ужо няма, яшчэ пры жыцці паспеў

напісаць пасляслоўе да прэзентаванага перавыдання.

Наталля Адамовіч робіць усё магчымае для апрацоўкі сямейнага архіва, захавання спадчыны і ўшанавання памяці свайго бацькі.

Яна распавяла пра падрыхтоўку перавыдання «Карателі», пра сваю працу над нататнікамі і агульнымі сшыткамі Алеся Міхайлавіча, якія ён пастаянна веў пачынаючы з 1945 года і адкуль цяпер ёсць магчымасць чэрпаць велізарную колькасць каштоўнай інфармацыі, датычнай працы над творамі, – ідэі, чарнавікі, урыўкі, не прапушчаныя ў друк савецкай цензурай.

Менавіта раздзел «Дублёр», у якім творца пісаў пра Іосіфа Сталіна, адноўлены паводле рукапісаў і ўключаны ў перавыданне. У агульныя сшыткі пісьменнік занатоўваў рабочыя матэрыялы: выказванні з Ніцшэ, моманты з біяграфіяў Сталіна і Гітлера, вытрымкі з судовых пасяджэнняў над карнікамі.

Наталля Аляксандраўна напісала прадмову, дзе раскрыла гісторыю стварэння «Карателі».

Карнікі не нараджаюцца, нацыянальнасці ў іх няма, яны не іншапланетнікі – а знаходзяцца сярод нас і на зямлі, на жаль, не знікнуць – так бачыў Алеся Адамовіч.

«Блокадная книга» (Санкт-Пецярбург, «Лениздат»)

А. Адамовіч быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў за год да таго, як у яго выйшла першая кніга, што сведчыла пра высокае прызнанне яго таленту.

– Алеся Адамовіч належыць да літаратурнага пакалення, якое атрымала назву «шасцідзясятнікі», – адзначаў прэзідэнт, старшыня ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» Барыс Пятровіч. – Таму

сёння побач з ягоным імем мы згадваем імёны яго калег і паплечнікаў. Разам з Нілам Гілевічам і Іванам Навуменкам Адамовіч спрычыніўся да станаўлення цэлага пакалення, цэлага сузор'я маладзёнай, якія сталіся класікамі айчыннай літаратуры. Гэтыя творцы стаялі ля вытокаў нашай

Старшыня Беларускага ПЭН-цэнтра Андрэй Хадамовіч нагадаў прысутным, што менавіта А. Адамовіч з'яўляецца заснавальнікам у беларускай літаратуры жанру *нон-фікшн*, які набывае ўсё большую папулярнасць сёння. Аляксандр Міхайлавіч спрычыніўся да адкрыцця Беларускага ПЭН-цэнтра. Расказаў выступоўца пра прэмію імя А. Адамовіча, якая ўручаецца з 1995 года ў галіне публіцыстыкі.

Пра творчасць А. Адамовіча, асабліва яго пісьменніцкага майстэрства і знаёмства з ім успаміналі Уладзімір Някляеў і Сямён Букчын.

«Khatyn» / «Хатынская аповесць» (Лондан, «Glago-slaw Publications»)

«Хатынская аповесць» А. Адамовіча ў перакладзе на англійскую мову пабачыла свет у Лондане. Амерыканскі гісторык Цімаці Снайдэр у рэцэнзіі на гэты твор адзначыў, што «Хатынская аповесць» знаходзіцца ў дзясятцы найлепшых кніг свету.

Музычную частку вечара склалі выступленні Таццяны Грыневіч-Матафонавай (выканала песню на верш Генадзя Бураўкіна) і Змітра Бартосіка (прапяваў песні Уладзіміра Высоцкага і Булата Акуджавы ў перакладзе на беларускую Рыгора Барадудзіна).

Сямён Букчын

дзяржаўнасці ў 1990-я гады, менавіта яны гаварылі праўду і пра вайну, і пра Чарнобыль, дзякуючы ім, без перабольшвання, адбыўся своеасаблівы «залаты век» у беларускім прыгожым пісьменстве. Задача і грамадскасці, і дзяржавы сёння – захаваць памяць пра Алеся Адамовіча і яго пакаленне.

Пра тое, як стваралася «Блокадная кніга», распавялі акадэмік Радзім Гарэцкі (сям'я Гарэцкіх зрабіла вялікі ўнёсак у з'яўленне гэтай кнігі) і Наталля Адамовіч.

*Віка
ТРЭНАС,
фота аўтара*

Беларусізацыя: гісторыя ходзіць па коле

Нашым чытачам добра знаёмае імя Леаніда Лыча, не адна кніга аўтара ўжо была прадстаўлена на старонках газеты. Гэтым жа разам прапануем вашай увазе яшчэ адну працу Леаніда Міхайлавіча – кнігу «Міжваенная беларусізацыя і яе ўрокі», выдадзенаю ў мінулым годзе. Як зразумела з назвы, гаворка ў ёй ідзе пра 1924 – 1930 гады, і найперш Л. Лыч закранае праблему, што баліць нам і цяпер, – мову. Навуковец непасрэдна звязвае тыя часы і сучаснасць, аналізуе і робіць высновы, а чытачам прапануе не проста ўзяць да ведама гэтыя звесткі, але і выкарыстоўваць іх на практыцы і тым самым «саздзейнічаць набліжэн-

ню чарговага беларускага нацыянальнага адраджэння».

Выданне складаецца з некалькіх раздзелаў, у якіх аўтар паслядоўна разглядае сітуацыю ў Беларускай ССР перад пачаткам і пад час дзяржаўнай палітыкі беларусізацыі. Змешчаны ў кнізе і немалы дадатак, ён складаецца з некалькіх раздзелаў, у якіх Леанід Міхайлавіч піша пра дзейнасць Інстытута беларускай культуры, пра тое, як адлюстроўвалася палітыка беларусізацыі на старонках газеты «Звязда», пра часопіс «Полымя» ды інш.

Сярод іншага згадвае Леанід Міхайлавіч і пра нацыянальнае адраджэнне ва Украіне, так бы мовіць, дабраславе-

нае «Кодэксам законаў аб народнай асвеце УССР» і Дэкрэтам Савета Народных Камісараў «Аб мерапрыемствах па ўкраінізацыі навучальна-выхаваўчых і культурна-асветных устаноў». Як заўважае аўтар,

«менавіта прыклад Украіны пад-штурхнуў палітычных дзеячаў Беларусі больш рашуча, без прамаруджвання заняцца нялёгкай, але пачэснай справай свайго нацыянальнага адраджэння». У першыя ж гады правядзення палітыкі беларусізацыі стаў вядомы лозунг, які аўтар палічыў неабходным вынесці на вокладку кнігі: «Уся КП(б)Б павінна гаварыць на беларускай мове».

Распавядае Л. Лыч таксама і пра рэлігійнае жыццё таго часу, літаратурны працэс, навуку і яе дзеячаў, якія спрыялі беларусізацыі, пра далучэнне да беларускай мовы навучальных устаноў і інш. Але ўжо там раз-пораз прарываецца, яшчэ неасэнсавана, прадчуванне хуткіх зменаў у адваротны бок. Пры існаванні на той час чатырох дзяржаўных моваў – беларускай, рускай, яўрэйскай і польскай – беларуская ўсё ж

прызнавалася галоўнай. Але нядоўга. У раздзелах «У беларусізацыі з'явіліся апаненты», «Адраджэнцаў абвінавачваюць у «нацдэмакратызме»», «Рэпрэсіі спаралізавалі нацыянальны рух», «Судны дзень нацыянальна-культурнага Адраджэння» Л. Лыч распавядае пра тое, як паступова зварот да ўсяго беларускага змяніўся барацьбой з нацыянал-дэмакратамі. Узгадваюцца даўно чутыя словы, што ў любой іншай краіне любоў да свае Бацькаўшчыны – гэта патрыятызм, і толькі ў Беларусі яе называюць нацыяналізмам...

Як бачым, ці то ў адну і тую ж раку ўсё ж такі можна ўвайсці двойчы, ці то Беларусь дагэтуль не выйшла з той самай ракі – дакладней, мора, «рускага мора». Бог ведае, ці да берага, ці ад яго мы цяпер імкнемся.

Ніна КАЗЛЕНЯ

Пачуўся гудок, і цягнік крануўся. Дарога да Кіева доўгая, у мяне, падлетка, замірае сэрца ад прадчування новых уражанняў. Хутка за вокнамі замільгалі палі, лясы, вёскі, а неўзабаве і ўкраінскія станцыі. На самых бойкіх да вагонаў спяшаліся жанчыны з вёдрамі зваранай бульбы, маласольнымі агуркамі і свежымі памідорамі. Якое гэта ўсё смачнае ў цягніку! У купэ мяняліся пасажыры, і паміж дарослымі завязвалася гаворка. Яно зразумела: агульная мова, агульная Радзіма.

Вось і Кіеў пачатку 1960-х гадоў. За вялізным вакзалам гудзяць шырокія вуліцы, вабяць прыгожыя будынкі, шмат зеляніны. Нарэшце мы ў гасцях. Каб не гэтае падарожжа, я б не ведала, што такое камунальная кватэра. У прасторным калідоры некалькі дзвярэй, за якімі асобныя пакоі, у кожнага – свае гаспадары. Кухня тут агульная, санітарныя памяшканні – таксама. Цагляныя сцены таўшчэзныя, столь высокая над галавою. Суседзі жывуць, нібы адзіная сям'я: няма ні спрэчак, ні сутычак. Кожны ведае, калі хто вяртаецца з працы, збіраецца на базар, за горад ці ў тэатр. Зямлячка, да якой мы прыехалі, скончыла маскоўскі інстытут, і яе накіравалі на кіеўскі завод. Тут яна выйшла замуж і пасялілася ў камуналцы вялікага дома. Памятаю, як за некалькі гадоў да нашай сустрэчы бацькі нашай зямлячкі шукалі ў Беларусі няньку для яе дзіцяці. Згадзілася вясковая дзяўчына, што хацела пажыць у вялікім горадзе. Яе адвезлі ў Кіеў, але няню яна доўга не пабыла: уладкавалася на працу, знайшла жыллё і больш не прыходзіла да нашай зямлячкі...

Пачалося маё знаёмства з украінскай сталіцай. Я крочу па вуліцах, дзе ўзгоркі пераходзяць у нізіны, разглядаю будынкі і людзей. Доўга стаю каля помніка Багдану Хмяльніцкаму; аб гэтым героі ўпершыню пачула ў Беларусі на ўроку гісторыі ў чацвёртым класе і назаўжды запамінала дату ўз'яднання Украіны і Расіі – 1654 год. У стэрэаскапічным кінатэатры, якога яшчэ не было ў Мінску, паглядзела экранізаванае апавяданне Чэхава. Уразілі не толькі сюжэт і дзеі: вада «льецца» вядром «з экрана ў залу», туды ж «скокнучы» агеньчык, рыбалоў замахануўся «на глядачоў» вудаю... У летнім тэатры кіеўскага парку, як і ў Беларусі, дэманстравалася дакументальная кінастужка пра Мікіту

У Кіеў да беларусаў

Плошча Кастрычніцкай рэвалюцыі ў 1986 г.
(да 1977 г. – пл. Калініна, цяпер – Майдан Незалежнасці)

Сяргеевіча Хрушчова. Шыльды на магазінах – на рускай або ўкраінскай мовах, на вуліцах нацыянальнай мовы чулася больш, чым у нашых гарадах.

Сафійская плошча ў 1983 г.

У Кіеве жыло нямала беларусаў. Зямлячка нават знайшла сваю аднакласніцу, і сяброўства працягвалася. Тая ўладкавалася не горш: працавала, мела сям'ю, кватэру і адпаведны таму часу дастатак. Паняцце «дыяспара» тады не панавала ў масавай свядомасці грамадзянаў, наадварот, людзі імкнуліся да інтэрнацыяналізму, да лозунга «Чалавек чалавеку – сябар, таварыш і брат» – незалежна ад нацыянальнасці. Вось і нашая кіеўлянка павяла нас у госці не да беларусаў, а да нашчадкаў старой рускай інтэлігенцыі. Нас сустрэла высокая, статная і прыгожая жанчына. Сваёй сям'і ў яе не было. Мы слухалі яе ігру на піяніна і разумелі, што гэта яе свет, жыццё, а яе дзеці – студэнты музычнага вучылішча, дзе яна выкладала. Мы пілі чай з кубкаў старога фарфору, і гаспадыня з цікавасцю слухала, як нам жывецца ў Беларусі.

З Кіева мы вярталіся з багажом уражанняў, а мая мама яшчэ і з пакупкамі – зімовым паліто, аздобленым каўнерам з чарнабурай лісы. Кошт тавараў ва Украіне, як і па ўсяму СССР, быў

сапраўды сацыялістычны, а дзяржаўны гандаль не прытрымліваўся сезоннага продажу адзення.

Усё гэта адбывалася ў першай палове 1960-х гадоў. Калі б тады хтосьці сказаў, што Украіне трэба аддзяліцца ад СССР, – прынялі б за вар'ята...

Ужо дарослаю я не раз вярталася ў Кіеў. Бачыла, як палепшыўся побыт зямлячкі: суседзі атрымалі асобныя кватэры, і былая трохпакаёвая камуналка засталася яе сям'я. Яна працавала на тым жа заводзе і разам з мужам мела заробкі васьцікіх інжынераў. У кватэры была вялікая бібліятэка, патрэбная мэбля і посуд, халадзільнік, тэлевізар, піяніна – няхай патрыманае, з чужых рук, а ўсё ж свой інструмент. Амаль кожны год сям'я адпачывала на моры. Кошт білетаў быў такі, што падарожнічалі нават пенсіянеры, і такі стыль жыцця лічыўся звычайным.

У Кіеве я доўга не затрымлівалася, але амаль заўсёды бачыла нешта незвычайнае. У 1970-я гады вельмі здзівіла навіна: на парце кіеўскай студэнцкай аўдыторыі знайшлі надрапаны надпіс: «За самастойную Украіну!». У 1980-я гады па паверхх усё таго ж былога камунальнага дома ўцякала зладзейка, што нешта ўкрала ў суседнім гастронOME, а за ёю – магазінная пагоня! На Крашчаціку, баязліва азіраючыся па баках, жанчыны гандлявалі нейкім адзеннем...

Мне падабаліся кіеўскія кнігі, канцтавары, аптэкі і іншае. Кошт мясцовай гародніны наогул здзіўляў: лічаныя капейкі, і ёю завалены дзяржгандаль!

У музеях я знаёмілася з тагачаснымі экспазіцыямі, мастацтвам народаў Усходу. У Рускім драмтэатры паглядзела цікавы спектакль і цудоўную ігру кіеўскіх актёраў – пры поўным аншлага. Пабачыла сімвал старажытнай Русі – Сафійскі сабор, знакамітую Кіева-Пячэрскую Лаўру... Горадарыў мне незабыўныя сустрэчы з людзьмі розных нацыянальнасцяў, якія там жылі. І кожны чалавек выклікаў у мяне глыбокую павагу. Усё гэта было даўно...

А што цяпер? Ужо ў першыя постсавецкія гады кіеўлянка паведамляла, што ўсё каштуе дорага, жыхары губляюць працоўныя месцы, пенсіі нізкія. Па якім жа шляху пойдучь Кіеў і жыхары краіны?

Святлана
РУСАКОВІЧ,
г. Мінск

Калекцыянерам, і не толькі

Сяброўства Беларусі і Сербіі

Выйшаў блок № 107 «20-годдзе ўстаўлення дыпламатычных стасункаў паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Сербія». На марцы № 1039 змешчаныя гербы дзвюх краінаў, а таксама памятны надпіс. На палях блока – выявы праваслаўных храмаў у Мінску і Бялградзе.

Дызайн выпуску распрацавала Марына Віткоўская. Памер блока 100x55 мм, маркі – 28x40 мм. Пад час вырабу блока скарыстаная тэхналогія тэрмічнага ціснення металізаванаю фольгаю залацістага колеру. Наклад блока 20 тыс. асобнікаў.

Нагадаем, што дыпламатычныя стасункі паміж нашай дзяржавай і Саюзнай Рэспублікай Югаславія былі ўсталяваныя 15 лістапада 1994 г. Пасля распаду СРЮ ў лютым 2003 г. правапераемнікамі сталі Сербія і Чарнагорыя, а з чэрвеня 2006 г. – Рэспубліка Сербія. Рознабаковае супрацоўніцтва між Беларуссью і Сербіяй заснаванае на духоўных і культурных сувязях двух народаў, а таксама – славянскай тоеснасці і разнастайных кантактах.

У дзень выхаду блока ў абарачэнне на паштамце Мінска прайшло спецгашэнне на канверце «Першы дзень».

Выказваем падзяку за дапамогу ў падрыхтоўцы рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Беларускае вяселле

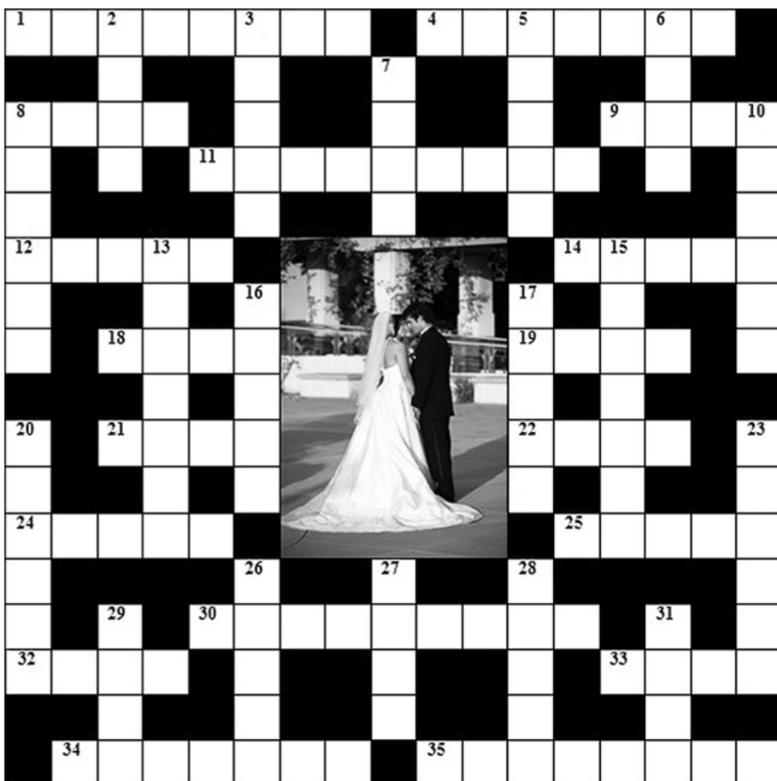
Уздоўж

1. Свату падзяка альбо ... (прык.). 4. Жаніх вясёлы – усяму вяселлю ... (прык.). 8. Перыяд устрымання ад скаромнай ежы і непажаданасці спраўлення вяселля. 9. «А на гары, горцы // Цэркаўка стала. // Малада дзюўчына // Там ... шлюбавала». З вясельнай песні «А на гары, горцы». 11. «А ... ты мой, // Маё ты аздоб'е: // Вочы рабы, як у жабы, // Галава як доўбня» (прып.). 12. «Мая ... – чарнабрыўка // І кірпаценькі насок. // Прыхініся, прыгарніся – // Пацалумся разок» (прып.). 14. «Праз ... – вяселле, // А яна // Капае бульбу, маладая». З верша М. Маляўкі «Капае бульбу маладая». 18. Азартная карцёжная гульня. 19. «На вуліцы суха ..., // Пайду замуж за Піліпа, // Ужо ліпа зеленець, // Па Піліпа душа млець» (прып.). 21. У старажытныя часы свяшчэннаслужыцель. 22. Тое, што і баец. 24. Свята беларускага народнага календара (21 верасня), ад якога і да Піліпаўкі (28 лістапада) ладзілі вяселлі. 25. «Каб ..., як вятрак, не круцілася, // Каб на радасць было вам яно». З верша А. Куляшова «Вяселле». 30. Сімвал шлюбу, які носіцца на пальцы. 32. У оперы, аперэце партыя для аднаго голаса. 33. Ніва, зямля (паэт.). 34. ... нявесты на шчасце не пераробіш (прык.). 35. ..., альбо «вялікая гарэлка». Абрад, калі малады аб'яўляюцца жаніхом і нявестай і калі канчаткова абмяркоўваецца правадзенне вяселля.

як ... гарэлы». З вясельнай песні «Наша маладая – як ластаўка». 8. ... пятнаццаць гадоў цешчынага ката на «вы» заве (прык.). 10. «... грае, сын басуе, // Дачка замуж галасуе» (прып.). 13. Вяселлю казала і ... гуляць ад нядзелі да чацвярга (прык.). 15. ..., альбо «малая гарэлка». Абрад, калі замацоўвалася згода абодвух бакоў, і з гэтага часу дзюўчына лічылася засватанай. 16. «Няхай век вам не ўбывае // У жыцці ..., кветак. // Малады і маладая, // Жывіце сто летак». З верша Янкі Купалы «Маладым на вяселлі». 17. Разумную

ўзяць – не дасць ... сказаць (прык.). 20. «Зборная ...», альбо «дзювочы вечар». Назва вчорак у маладой напярэдадні вянчання. 23. Замуж ідзе – песні пая, а выйшла – ... лье (прык.). 26. «Я надзену плацце бела // І пайду з ім пад ... // Ссохну, звяну, як былінка, // І гульбе маёй канец» (прып.). 27. Музычны твор віртуознага характару. 28. Уздзельнік вясельнага абрада. 29. Зерне, якім бацькі маладых абсыпалі вясельны поезд. 31. Не ... ж драць, калі не хочучь браць (прык.).

*Складў
Лявон ЦЕЛЕШ*

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 5

Уздоўж: 1. Канцлер. 5. Нясвіж. 8. Арда. 10. Сымон. 11. Місія. 13. Кароль. 15. Тытул. 17. Станс. 18. Пано. 19. Охра. 22. Персі. 23. Кенар. 24. Сакэ. 25. Кракаў. 28. Сейм. 31. Апала. 33. Людзі. 35. Збор. 36. Адвага. 37. Дынаміт.
Упоперак: 2. Ном. 3. Лона. 4. Радца. 5. Нагул. 6. Семя. 7. Ікс. 9. Бярэсце. 10. Статут. 12. Старадрук. 14. Разарэнне. 16. Лівонія. 17. Сіротка. 20. Апостал. 21. Прымхі. 26. Румза. 27. Акорд. 29. Фаса. 30. Слон. 32. Аід. 34. Дым.

Упоперак

2. «Ляціць вясёлае вяселле, // Злівае ... два ў адзін». З верша Я. Мальца «Вясковае вяселле». 3. ... танцор не робіць вяселля (прык.). 5. Музыкант, які іграе на дудзе. 6. Чужы кажух ... не грэе (прык.). 7. «Наша маладая – як сырбелы, // А ваш малады –

Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ

(Працяг. Пачатак у №№ 4–5)

Ляжала і зялёненькая тонкая кніжачка. Гэта дзядулеў вайсковы білет. Пра яго нагадаў мой малодшы брат Алік. Вайсковы білет ён не аднойчы гартаў. Там былі адпаведныя запісы, якія выклікалі пытанні. Цяпер у мяне выклікае пытанне, як спалучаецца з вайскавай службай дзядулі фотаздымак, які таксама захоўваўся ў шуфлядзе.

Фотаздымкамі ўпрыгожвалі сцены пакояў. На фотакартцы з архіва жонкі імама Варшавы Алі Варановіча зняты момант, калі Эва грае на піяніна ў доме бацькоў у Клецку; на сцяне вісяць у рамках сямейныя фотаздымкі, а таксама фота Мінскай мячэці. Некаторыя прадметы з сямейных калекцыяў татараў, якія жывуць у Польшчы, былі прадстаўлены на выставе ў Гданьску (2002 г.), па матэрыялах выставы падрыхтаваны каталог, змест якога шмат аб чым нагадае і татарам Беларусі. У 2003 г. мною перададзена ў Нацыянальны гістарычны музей калекцыя візітных карт з архіва сям'і палкоўніка Гасана Канапацкага, а таксама серыя партрэтных фотаздымкаў татараў-мінчукоў пачатку ХХ ст.; гэтыя матэрыялы ў хуткім часе былі прадстаўлены ў экспазіцыі выставы, прысвечанай Мінску губернскаму.

Беларуская мова

Далучэнне да беларускай мовы пачыналася праз бабуліну вёску, суседзяў. Бабуля сама была часткай моўнага асяроддзя. З лёгкасцю, як быццам бы ў працяг сваёй гаворкі, чытала на памяць творы Янкі Купалы і Якуба Коласа. Помніцца, як яна зачытвала па памяці ўрыўкі з «Новай зямлі» Коласа (часта пры гэтым прамаўляла імя аўтара, назву твора). Чытала таксама «Алесю» Купалы: «Кукавала зязюля ў зялёным лесе...».

У Наваградку былі ў нас кнігі беларускіх аўтараў, як набытыя мамай, так і падараваныя ёй вучнямі (з подпісамі – гэтая традыцыя ўжо не існуе). Паступова мама бібліятэчка стала папаўняцца кнігамі па пытаннях дашкольнага выхавання, бо працу настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў Куравічах яна вымушаная была пакінуць – цяжка дабірацца: зімой на кані з Наваградка сустракаў тата, а летам даводзілася вяртацца і пешкі.

У вёсцы жывая беларуская гаворка лілася натуральна. Усе словы паступова ты разумей, гэта замацоўвалася ў падсвядомасці. Бо ў горадзе – не з-за пагарды да мовы, а з прычыны юнацкага максімізму – дбала я за чысціню мовы. Не прымала не толькі «трасянікі», але нават асобных памылак у рускай мове – ва ўжыванні канчаткаў, пастаноўцы націску. Уся гэтая непрымальнасць знікала без следу, як толькі, прайшоўшы з паўкіламетра ад Пукелеўшчыны, уваходзіла ў Іванова. Па-першае, было неабходна кожнаму сказаць: «Дзень добры». Ісці тут жа далей не адразу выпадала. Маглі яшчэ распытваць, адкуль мы, хто бацька, ці надоўга прыехалі. Калі чалавек на гэтым заставаўся задаволены, то мы ішлі далей, да наступнага сустрэчнага, дзе ўсё пачыналася спачатку. Было няцяжка прытрымлівацца мясцовай традыцыі ў звычай, у размове. На пытанні адказвалі на той гаворцы, якая прынятая была ў вёсцы. Тады і твая мова «не выпінала», не рэзала слых, размова лёгка складвалася.

Адтуль, з дзяцінства, ад маёй бабулі і яе аднавяскоўцаў маё спасціжэнне мовы роднай зямлі, адчуванне яе прыгажосці і каштоўнасці. Словы, якія прамаўляла мая бабуля, мелі не проста назыўную ролю. Гэта былі пачуцці. Пачуцці натуральныя і шчырыя, афарбаваныя такімі ж натуральнымі гукамі. Сярод гукаў яе мовы, на ўзроўні адкрытасці нашых душаў, смешнымі і неспраўднымі былі мяккія «ч», «ш» і «р» ці звонкае «г». Як мова, так і пачуцці нашыя былі чысцюкімі.

Ёсць у мяне свой слоўнічак цюркізмаў у беларускай мове. З крымска-татарскай мовы паходзяць вядомыя словы беларускай мовы: ад сціплага «гарбуз» да магутнага «табун» і такога беларускага «туман»! Па падліках Якуба Якубоўскага больш за 500 цюркізмаў існуюць у жывой беларускай гаворцы.

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Чаму родная нам беларуская мова?

З часу пасялення ў канцы XIV ст. у Вялікім Княстве Літоўскім толькі праз два стагоддзі татары пачалі пераходзіць на карыстанне мовамі тых дзяржаваў, якія ўзніклі на гэтых землях. Гэтымі мовамі адпаведна былі – беларуская, польская, руская. Татарын-пахаджай з ВКЛ на адваротным шляху ў Мекку спыніўся ў сярэдзіне XVI ст. у Турцыі, дзе напісаў для турэцкага султана Сулеймана «Рысале». У гэтым дакуменце ўтрымліваюцца звесткі аб пераходзе татараў на мову дзяржавы, у якой яны жывуць. Пазней, у XVII ст., турэцкі гісторык Ібрагім Паша пацвердзіў гэты факт. Паступова губляючы сваю кіпчакскую – адну з цюркскіх моваў, а таксама турэцкую, якую татары добра ведалі, у сваіх набажэнствах яны працягвалі выкарыстоўваць арабскую мову – мову святога пісання, а ў побыце беларускую мову – мову гэтай зямлі.

Яскравымі сведчаннямі аб мове «літоўскіх» татараў з'яўляюцца іх рукапісныя кнігі, сярод якіх найперш Кітабы (Аль-Кітабы, Ай-Кітабы) – кнігі рэлігійнага зместу, пісанья арабскай графікай на мясцовай мове. Адкрыццё аднаго з Кітабаў і яго апісанне належыць дзеячу беларускага Адраджэння з татарскімі каранямі Івану Луцкевічу. У Кітабах, у адрозненне ад хамайлаў (малітоўнікаў), змяшчаюцца парады і павучанні сацыяльнага характару, напрыклад, павучанне «Пра шанаванне бацькі і маці», аб ненавучаным багамольцы і інш. Спецыялісты вызначаюць, што спачатку мова Кітабаў была беларускай з невялікімі ўкрапінамі паланізмаў, затым колькасць паланізмаў павялічвалася, і ўрэшце адбыўся пераход на польскую мову. Па меры вывучэння Кітабаў у мовазнаўстве ўзнікла асобнае адгалінаванне – кітабістыка, якая з нядаўняга часу выкладаецца ў адным з універсітэтаў Польшчы і, спадзяюся, хутка стане прадметам выкладання ў адным з нашых нацыянальных універсітэтаў.

Без гучных словаў

У зносінах паміж намі не было прынята выказвацца гучнымі і штучнымі словамі. Усё цэлае, пшчотнае пераносілася на ўзровень пачуццяў, ды і гэты бок знешне выяўляўся стрымана, што не дазваляла парушыць чысціню зносінаў і пазбаўляла іх двухсэнсоўнасці. На разнастайныя ветлівыя словы, а тым больш фразы, былі мы даволі «скупымі». Неяк так атрымлівалася, што ветлівасць выяўлялася намі з дапамогай «дзякую», «на здароўе», «калі ласка». Цяпер, калі разважаю аб вылучэнні словаў-сімвалаў, здаецца, што менавіта гучанне гэтых словаў напоўненае асаблівай энергетыкай і мае моцную сувязь чалавека з роднай зямлёй.

У нашай сям'і рэдка чулася «прабач». І практычна не чулася так распаўсюджанае сярод дзяцей «я больш так не буду» – на ўжыванне якога вымушаюць дзяцей многія дарослыя, як быццам не ведаюць, колькі яшчэ разоў дзіця «будзе». Можна таму, што абяцаць і пасля не быць у сілах стрымаць сябе – гэта і слабасць, і штуршок да хітрасці. А вось хітрасць сярод нас вельмі не ўважалася. Хітрыць горш за усялякія свавольствы і агрэхі.

Герб роду Сабалеўскіх

Юсіф і Эмілія Сабалеўскія (у цэнтры) з дочкамі і іх сем'ямі (1928–1929 гг.)

(Працяг будзе)

ЛЮТЫ

22 – Глінік Зоя Іванаўна (1955, Крупскі р-н), майстар мастацкага ткацтва, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1980) – 60 гадоў з дня нараджэння.

22 – Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы (Гродна; 1940), вышэйшая навучальная ўстанова – 75 гадоў з часу заснавання.

22 – Гродзенскі настаўніцкі інстытут (Гродна; існаваў у 1940 – 1944 гг.) – 75 гадоў з часу стварэння.

23 – Бажко Васіль Васільевіч (1935, Польшча), архітэктар, аўтар шэрагу праектаў у Гродне і Гродзенскай вобласці – 80 гадоў з дня нараджэння.

23 – Ермалаеў Аляксей Мікалаевіч (1910, Расія – 1975), расійскі артыст балета, балетмайстар, педагог, які паставіў у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі першы нацыянальны балет «Салавей» М. Крошнера, народны артыст Беларусі і СССР (1940, 1970), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1946, 1947, 1950) – 105 гадоў з дня нараджэння.

23 – Ціхаміраў Аляксандр Валянцінавіч (1965, Мінск), вучоны-гісторык, даследчык гісторыі дыпламатыі, міжнародных адносін Беларусі, гісторыі беларускай эміграцыі – 50 гадоў з дня нараджэння.

24 – Андрэаў Аляксей Леанідавіч (1920, Расія – 1999), расійскі і беларускі артыст балета, балетмайстар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, заслужаны артыст Расіі – 95 гадоў з дня нараджэння.

24 – Барадулін Рыгор Іванавіч (1935, Ушацкі р-н – 2014), народны паэт Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1976) і Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1976) – 80 гадоў з дня нараджэння.

24 – Сарбеўскі Мацей Казімір (1595, Польшча – 1640), новалацінскі паэт, тэарэтык літаратуры і красамоўства, філосаф, тэолаг, даследаванні якога знаходзіліся на ўзроўні лепшых еўрапейскіх працаў таго часу і зрабілі ўплыў на выкладанне гэтых навук у Беларусі і Літве, – 420 гадоў з дня нараджэння.

25 – Клебановіч (у замстве Дзянісава) Вольга Міхайлаўна (1945, Югаславія), актрыса, народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986), уладаль-

ніца прызга Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крышталёвая Паўлінка» (2003) – 70 гадоў з дня нараджэння.

25 – Лыч Генадзь Міхайлавіч (1935, Уздзенскі р-н), вучоны ў галіне эканомікі, акадэмік НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Прыходзька Пятро (Пётр Фёдаравіч; 1920, Хоцімскі р-н – 2006), паэт, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1985) – 95 гадоў з дня нараджэння.

26 – Здановіч Аляксандр (1805, Пухавіцкі р-н – 1868), вучоны-гісторык, пісьменнік, педагог, член Віленскай археалагічнай камісіі – 210 гадоў з дня нараджэння.

26 – Пузыня Уладзімір Якаўлевіч (1940, Мінск – 2012), майстар-рэстаўратар старажытных нацыянальных музычных інструментаў, выканаўца на іх, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

27 – Клімчук Фёдар Данілавіч (1935, Драгіцкі р-н), мовазнаўца, аўтар працаў па беларускай дыялекталогіі, лінгвагеаграфіі, сацыялінгвістыцы, анамастыцы, фальклору, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2000) – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Лук'янаў Віктар Міхайлавіч (1940, Віцебскі р-н), мастак, аўтар працаў у тэхніцы акварэлі – 75 гадоў з дня нараджэння.

27 – Мадораў Фёдар Аляксандравіч (1890, Расія – 1967), расійскі і беларускі жывапісец, член-карэспандэнт АМ СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, народны мастак Расіі – 125 гадоў з дня нараджэння.

27 – Перацяцка Уладзімір Сяргеевіч (1935, Расія), дзеяч самадзейнага мастацтва, музыкант, педагог, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1982) – 80 гадоў з дня нараджэння.

28 – Бабаедаў Іван Цімафеевіч (1925, Бешанковіцкі р-н – 2002), жывапісец – 90 гадоў з дня нараджэння.

28 – Алесь Дубровіч (сапр. Рэзька Аляксей Рыгоравіч; 1910, Глыбоцкі р-н – 1942), паэт, удзельнік вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі, адзін з ініцыятараў стварэння Літаратурнага фронту сялянска-рабочых пісьменнікаў – 105 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ ПАЭТЫЧНАЯ ТВОРЧАСЦЬ (працяг артыкула). Вялікае пашырэнне мелі карагоды. Іх вадзілі пад песні, тэматыка якіх звязаная ў асноўным з працай, сямейнымі і дашлюбнымі стасункамі. Земляробчыя і любімыя матывы пераважалі і ў куставых песнях, пашыраных у паўднёва-заходніх і цэнтральных раёнах Палесся. З летняга цыкла найбольш папулярнымі былі купальскія і жніўныя абрады і песні. У купальскіх песнях (многія з іх маюць выразны баладны характар) адбіліся анімістычныя погляды сялянаў, стасункі ў сям'і (часцей за ўсё паміж нявесткай і свякрухай), пачуцці закаханых. Галоўным вобразам многіх песень выступае міфалагічная істота – Купала, якая займаецца гаспадарчымі справамі. Шматлікія песні ўслаўляюць харавы дзяўчыны, яе працавітасць.

Жніўныя, у т.л. жажынкавыя і дажынкавыя, песні адлюстравалі завяршальны этап земляробства – уборку ўраджаю, а таксама сацыяльныя стасункі, нянавісць да паноў-прыгоннікаў, пратэст супраць жорсткага прыгнёту. Сацыяльна несправядлівасць, сямейныя nelaды адлюстраваныя і ў песнях касцоў. Завяршаецца земляробчы календар восеньскімі песнямі, да якіх адносяцца ярныя (песні яравога жніва), песні пры ўборцы лёну, канаплі, гародніны, садавіны, ягадаў, грыбоў і інш. Асноўныя тэмы – замужжа дзяўчыны, сямейнае жыццё, перажыванні лірычнай герайні.

Восеньскія песні характарызуюцца паказам душэўнай прыгажосці дзяўчыны, раскрыццём

глыбіні яе пачуццяў, высокай маральнай чысціні. У іх большую ролю адыгрывае паэтызацыя прыроды, асабліва пры раскрыцці лірычнага настрою герайні. Адметнасць восеньскіх песень выяўляецца ў прыгожых самабытных мелодыях. Вясно пры вызвоцы гною, у час жніва і ўвосень пры ўборцы і апрацоўцы лёну, канаплі, сяўбе азімых, а таксама пры перавозцы і ўстаноўцы зруба выконвалі талочныя песні, што суправаджалі талаку. Функцыянальнасць календарна-абрадавых песень з часам мянялася. У старажытнасці галоўнай функцыяй была ўтылітарна-магічная, потым абрады страцілі свой рытуальны характар.

Сямейна-абрадавая паэзія звязаная з нараджэннем, жыццём і смерцю чалавека. Ідэяна-мастацкай адметнасцю вылучаецца радзінная паэзія. Яна лепш захавалася ў беларусаў у параўнанні з іншымі славянскімі народамі. Цікавыя і змястоўныя хрэсьціныя песні, што выконваліся ў час святкавання нараджэння і хрышчэння дзіцяці. Яны падзяляюцца на велічальныя, жартоўныя і застольна-бяседныя. Велічальныя песні славяць маці і бацьку дзіцяці, бабу, кума і куму, зычаць шчасця новаму народжанаму. У жартоўных песнях гучыць дасціпны смех удзельнікаў застолля. Многія застольна-бяседныя песні мала або зусім не звязаныя з падзеяй нараджэння ці хрышчэння дзіцяці і выконваліся ў любы час. Радзінныя песні добра захаваліся ў памяці народа, але рэдка бытуюць у выкананні сучаснікаў.

(Працяг будзе)